

Багато символізму

Макрон пропонує ядерну співпрацю, але без права голосу. Для Німеччини ефект стримування буде обмежений.

2 березня президент Франції Емманюель Макрон у промові про французьку ядерну доктрину запропонував європейським союзникам співпрацю в рамках своєї концепції «просунутого стримування». При цьому ядерне планування, рішення про застосування зброї і їхня реалізація мають і надалі бути в компетенції виключно французів. Їхнє делегування Макрон категорично виключає. Чи варто Німеччині приймати пропозицію Макрона про співпрацю, маючи сумніви щодо готовності США до оборони в рамках НАТО?

Кілька слів про німецький ядерний дискурс. З огляду на руйнівну силу ядерної зброї, вкрай важливо чітко визначати поняття, в той час як розмита мова свідчить про сильне применшення масштабу проблеми. Ті, хто говорить про «ядерний захисний щит», або не зрозуміли ядерну стратегію, або хочуть заспокоїти. Захисний щит – оманлива метафора, яка створює абсолютно хибне уявлення про ядерну реальність і заважає усвідомити реальні наслідки застосування ядерної зброї в разі, якщо стримування не спрацює.

Атомне стримування – це не екран, не купол і не дзвін, під яким можна захиститися від ядерного удару, а погроза завдати супротивнику неприйнятної шкоди в разі ескалації війни. Чи спрацює це, залежить від сприйняття, розрахунків і готовності лідера ворожої держави до ризиків. Врешті, саме на цьому базується парадокс ядерного стримування: на максимально ймовірній здатності ризикнути власним існуванням, щоб відстояти свою свободу й незалежність. Тому будь-яка ядерна держава буде застосовувати ядерну зброю лише в своїх життєво важливих інтересах (хоча трактувати їх в надзвичайній ситуації можна по-різному). Франція не виняток. У своїй промові президент Макрон неодноразово наголошував на життєво важливих інтересах Франції.

Важлива відмінність між американським стримуванням в рамках НАТО і можливою французькою ядерною співпрацею в Європі полягає в розмірах ядерного потенціалу

Важлива відмінність між американським стримуванням в рамках НАТО і можливою ядерною співпрацею з Францією полягає в розмірах ядерного потенціалу. Франція має мінімальний потенціал стримування – 290 боеголовок, що становить близько однієї двадцятої російського потенціалу. Точні порівняння ядерних сил не завжди доречні, але різниця в арсеналах все одно величезна і явно обмежує здатність Франції до стримування. Крім того, французька сила стримування зосереджена на чотирьох стратегічних підводних човнах. Кожен з них має на борту 16 ракет з багатозарядними боеголовками. Один човен постійно перебуває на патрулюванні, в разі кризи або війни їх може бути два. Однак ядерні наддержави мають і розширюють можливість виявляти стратегічні підводні човни і переслідувати їх на звичайних мисливських, тож виникає питання про життєздатність нечисленних французьких човнів і, як наслідок, про здатність Франції завдати удару у відповідь. Для порівняння: США мають 14 стратегічних атомних підводних човнів, до половини яких, імовірно, постійно перебувають в експлуатації.

Деякі коментатори інтерпретують заяви Макрона про збільшення кількості боеголовок як оголошення про будівництво п'ятого підводного човна з 2035 року, але в будь-якому разі французького ядерного потенціалу, розміщеного на стратегічних підводних човнах, недостатньо, щоб стримати напад Росії на європейських союзників. Ба більше, не варто думати, що французький президент коли-небудь наслідатиметься застосувати стратегічну ядерну зброю для захисту Берліна чи Варшави, ризикуючи знищенням Парижа.

Насправді пропозиція Макрона про співпрацю, очевидно, стосується повітряних ядерних крилатих ракет ASMP, які використовуються з бойовими літаками Rafale і яких Франція зараз має близько 50. Він не вважає ці системи озброєння «тактичною ядерною зброєю», а скоріше засобом для одноразового попереджувального удару перед застосуванням стратегічної ядерної зброї. Уявлення Макрона про співпрацю з країнами Європи, зокрема з Німеччиною, базуються суто на аналізі безпекових

інтересів Франції в світі, дедалі більш загрозливому й для Парижа. В головних частинах ядерної доктрини, тобто ядерному озброєнні, ядерному плануванні (передусім плануванні цілей) і процесах ухвалення рішень, будь-яка участь партнерів не передбачається. Це значно менше свободи, ніж Німеччина має в рамках розширеного стримування США, тобто в ядерній плановій групі НАТО.

Загалом пропозицію Макрона можна розуміти просто як переоцінку безпекових інтересів Франції. Очевидно, що він прагне певної гнучкості в доктрині попереджувального ядерного удару через географічне просування французьких бойових літаків, здатних нести ядерну зброю, в разі кризи чи війни. Підтримка з боку європейських партнерів може полягати в тому, що вони приймуть літаки на своїх базах і за потреби забезпечать їхній супровід звичайними бойовими літаками. Не дивно, що цей суто національний підхід підтримує керівництво «Національного об'єднання». Марін Ле Пен і Жордан Барделла погодилися з ідеями Макрона за умови, що Німеччина зробить значний фінансовий внесок.

До речі, очевидний також зв'язок між пропозицією Макрона і проектом німецько-французького винищувача *Future Combat Air System* (FCAS), який нині на межі зриву. Франція хоче розробити FCAS в рамках розподілу витрат як майбутній носій ядерної зброї після Rafale. Але це не відповідає інтересам Німеччини, які включають систему конвенційних бойових літаків.

*Уряду Німеччини слід
теж дбати про
життєво важливі
інтереси Німеччини й
займати відповідну
позицію*

Уряду Німеччини слід теж дбати про життєво важливі інтереси Німеччини й займати відповідну позицію. Можливостей ядерної співпраці, які Макрон окреслив в своїй промові, недостатньо для посилення здатності Німеччини до ядерного стримування. Її реалізація, ймовірно, призведе до того, що Берлін отримає частину ризиків і витрат без надійного посилення. У майбутніх переговорах уряд Німеччини повинен наполягати на більшій залученості та узгодити це питання з іншими європейськими державами, які Макрон згадав серед зацікавлених у співпраці (Велика Британія, Польща, Бельгія, Нідерланди, Швеція, Данія, Греція).

Більша залученість передбачає передусім спільне ядерне планування, включно з плануванням цілей і координацією з Групою ядерного

планування НАТО. Це важливо, оскільки в разі війни між Росією та НАТО цілі французької ядерної зброї, імовірно, будуть і на території союзників, тож їхній інтерес до ядерного планування цілей і ухвалення рішень є життєво важливим і обґрунтованим. Однак малоімовірно, що Франція стане відповідати цим очікуванням.

Перелічені проблеми ядерної співпраці з Францією чітко показують, що європейська безпека неможлива без постійного розширеного стримування з боку США в рамках НАТО. Доповнення його європейським ядерним стримуванням вимагає принципово іншого підходу, а саме створення інтегрованого європейського компонента стримування в рамках коаліції охочих європейських держав на основі британського і французького ядерного потенціалу (який треба було б розширити). Але реалізація такого підходу тривала б, мабуть, аж до середини століття. Тому зараз треба посилювати конвенційне стримування та оборонну здатність НАТО, щоб утримати війну або ядерну ескалацію на відстані. Проте стримування та обороноздатність самі по собі не забезпечать стабільний мир в Європі. Не можна нехтувати варіантами більш стабільних відносин з Росією (за умови контролю над озброєнням) після закінчення російської війни проти України.

Переклад з німецької Дар'ї Прусенко



Гельмут В. Гансер

Гельмут В. Гансер (Helmut W. Ganser), генерал-майор у відставці, був заступником начальника відділу військової політики в Міністерстві оборони, викладачем стратегії в Академії керівних кадрів Збройних сил Німеччини і радником з питань військової політики в НАТО і в ООН.



